

Pels 100 anys de *Les multituds*, de Raimon Casellas

ISABEL OLESTI

Quan em van demanar que parlés de *Les multituds* com a lectora, vaig pensar de seguida que primer ho havia de fer com a oïdora. Per situar-nos, us heu d'imaginar un mas voltat de plàtans a la carretera que uneix Reus i Salou. Som a mitjan anys seixanta i a penes hi passen cotxes: encara és el temps que el pagès va amb un carro arrossegat per una mula a vendre el recapte al mercat de Reus. I encara és el temps que la gent va a Salou amb carrilet, penjada de les finestres o amuntegada a les plataformes. Som dins del mas, és hivern, i al vespre les dones de la casa (àvies, ties, veïnes, minyones, alguna visita) es reuneixen a la sala, al voltant del vetllador, a cosir. Tenen les cames amagades sota les faldilles de la taula i a sota hi ha un braser que de tant en tant algú remou amb una pala d'aram perquè les brases s'espavilin. L'habitació és pràcticament a les fosques si no fos per un globus que cau aplomat damunt la taula i per la claror rogenca que surt dels peus de les dones, i que a mi em té fascinada. I jo em pregunto com s'ho fan per veure on claven l'agulla o per seguir el dibuix del fistó que emmarca la vora del llençol.

De fora se sent el vent –el mestral– que xiula entre les branques despullades dels plàtans de la plaça. Jo tinc sis o set anys, potser més, i sóc com un espectre que deambula per aquest decorat, remenant llibres que em serveixen només per jugar o escoltant des d'un racó la xerrameca de les dones que acaba sent un murmuri. De cop i volta, algú diu que podríem llegir. S'aixeca i va a la biblioteca i estira un llibre que és impossible que hagi vist, però segur que identifica d'alguna manera. I aquest

NOTA. Text llegit dins la «Jornada *Les multituds*, de Raimon Casellas», celebrada el dijous 16 de novembre de 2006, a la Residència d'Investigadors de Barcelona, organitzada per la Institució de les Lletres Catalanes.

algú es fica ben a prop de la claror i comença a llegir. I es fa el silenci. I, com elles, escolto extasiada històries de dones molt desgraciades, d'amors no correspostos, de sagues familiars, com la nostra, que viuen en casalots aïllats a la muntanya, o de joves que van a buscar fortuna a la gran ciutat. I d'entre totes aquestes històries, recordo molt bé el conte d'unes monges esporuguides que s'amaguen en un racó de la capella, esperant el moment fatídic que els miquelets assaltin el convent i facin amb elles el que no havia fet mai ningú.

Res no poden fer aquelles monges sinó resar. I a mi em venia al cap la nostra capella, pintada per l'avi com si fos Miquel Àngel, amb verges de cara lànguida voltades d'angelets de carns molsudes. I veia l'avi darrere l'harmòni, que sempre dirigia els nostres cants, acomboiant aquell estol de verges, blanques i immaculades, a punt per al suplici. I m'imaginava les monges premudes les unes contra les altres, gelades de fred –perquè allí feia un fred que pelava– i mortes de por, perquè totes les paraules que sentia: sacrilegi, verges violades, claustres profanats, contactes impúdics, vergonya, dolor... dites en aquella penombra, amb el vent bufant rere els finestrals, no podien portar altra cosa que la por.

I el conte continua i la «recadera» –com diu Casellas– de la congregació les avisa que la gent armada ja és aquí. I elles s'afanyen a pujar al campanar de l'església i jo penso que d'això nosaltres no en tenim, però les puc veure arraulides com un estol de coloms esverats. Fins que es queden quietes, grogues com la cera, darre-re les gelosies, esperant i espiant qualsevol moviment.

Els miquelets caminen per l'hort mentre el cor de les religioses batega, tan de pressa com el meu. Travessen el claustre petit, el fruiterar, fins que arriben al claustre gran. Alguna de les meves ties deixa de cosir i la del costat li diu ben fluix que si no s'espavila no acabarà l'aixovar per primavera. L'àvia aixeca els ulls de la feina, i amb aquella mirada n'hi ha prou per posar les coses en ordre.

Tothom espera què faran els miquelets. En aquell moment se senten uns trucs a la portalada del mas. Ara sí que totes les dones han deixat de cosir. La tia més gran s'aixeca, va cap a un dels finestrals i l'obre dos dits. I tots podem sentir: «Sóc l'Esperit Sant». «Ah!» diu l'àvia, «digues-li que pugui.» I l'Esperit Sant empeny la porta i les dones continuen cosint tranquil·lament.

L'Esperit Sant era un malalt de l'Institut Psiquiàtric Pere Mata, un home bo i tan honrat, que l'avi, que era l'administrador del centre, li confiava diners perquè els ingressés al banc. L'avi, que en aquell moment devia ser al seu sancta sanctorum, és a dir, al despatx, component un dels seus goigs a qualsevol verge, l'anava a rebre i passaven comptes al rebedor mateix. «Que passi! Que passi!», cridava la tia més petita, que només tenia tretze anys més que jo. I l'Esperit Sant entrava al bell mig del decorat i se li feia un lloc al vetllador perquè es revifés de la gelada que duia a sobre. I la història continuava.

Els miquelets s'aturen: no van a buscar les monges. N'hi ha uns quants que es giten a terra a dormir, d'altres s'asseuen recolzats a les columnes i es preparen la

pipa, d'altres treuen aigua del pou. De sobte, se sent un rebombori i les monges es premen encara més per espiar entre les reixes. La jovenalla corre darrere d'una cosa que rodola davant d'ells. I s'arremanguen de cames i braços i deixen el pit enlaire i les monges miren aquells músculs tibats, aquella pell suada i brillant, extasiades, sense respirar. I jo no entenc gaire com les fascina tant un tros de cama o un braç, però, en la distància, puc recordar les meves ties guaitant per la finestra de les golfes mentre els fills del masover, mig despullats, jugaven a llançar-se aigua pel damunt.

Però som al conte, i sona una corneta i les monges encara creuen que estan perdudes i que ha arribat el moment del sacrifici. Però el que havia de ser sang i ignomínia es fon: els miquelets es posen en moviment, deixen les pipes, la becaïna, la pilota, arrepleguen els fusells abandonats pels racons, es penjen el sarró a l'espatlla i... En aquell moment se sent el cruixit de les gelosies que s'obren de bat a bat, empeses per la força de les monges apilotades al darrere. Ara sí que les meves ties aixequen alhora el cap de la costura, i l'Esperit Sant, que en tot aquest temps no ha mogut ni un múscul, alça la mà com per demanar la paraula. Però cap no se'l mira, embadalides pel conte, esperant aquell moment fatídic que jo no acabo d'entendre.

Els miquelets han aixecat el cap per fixar els ulls en aquella aparició baixada del cel. El nouvingut torna a alçar la mà mentre la narradora explica com la mare superiora, traient forces de flaqueza, fa mig somriure als miquelets. És quan l'Esperit Sant, sense encomanar-se a Déu ni al diable, ens comunica que ha demanat en matrimoni la mare superiora del Pere Mata. «Total» diu ben serè, «tant és estar casada amb mi com amb Déu.»

Poca cosa queda per dir: la vetllada s'acaba quan s'acaba el conte, i les monges, utilitzant els tres adjectius de Casellas, «totes moixes, mústigues, pansides», tornen a la pau de les cel·les. I l'àvia diu al pobre orat –que potser no n'és tant– que s'espavili, perquè ha sentit xiular el carrilet a la parada de més avall. El llibre de Casellas torna a la biblioteca, esperant un altre vespre com el d'avui.

Només ara, en la distància, puc entendre la fascinació i l'emoció d'aquelles dones al voltant d'una taula. I no sé què donaria per tornar-hi, o perquè algú em llegís un d'aquells contes, d'aquelles històries, que els anys no malmetran mai.